№ 238 Դեկտեմբերի 23 Հինգշաբթի | 1882 | Դեկտեմբերի 23 Հինգշաբթի № 238

ՏԱՍՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի:
Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ

„ՄՇԱԿ"

ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ ԼՐԱԳԻՐ

(ՏԱՍՆ ԵՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ)

ԱՌԱՋԻԿԱՅ **1883** ԹՒԻՆ

կը հրատարակվի նոյն ձևով և նոյն պրօգրամայով:

ՊՐՕԳՐԱՄԱ.

I. ՏԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ: II. ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՂ ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐ: III. ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Ընդհանուր յօդուածներ, թղթակցութիւններ, լուրեր: IV. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Ընդհանուր յօդուածներ, թղթակցութիւններ, լուրեր: V. ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ: VI. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ: VII. ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Ֆելիետօն, վէպեր, ինքնուրոյն և թարգմանական յօդուածներ գիտութեան ամեն ճիւղերից, թղթակցութիւններ: VIII. ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ: Տարեկան 10 րուբլի, վեց ամսվայ 6 րուբլի, իւրաքանչիւր ամսվայ 1 րուբլի:
ՀԱՏՈՎ համարները 5 կոպէկ:
ՀԱՍՑԷՆ. Тифлисъ, редакція «Мшакъ.»

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մի մեծ մարդու մահ:—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Նամակ Մօսկվայից: Ներքին լուրեր:—ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ:—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ:—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:—ԲՕՐՍԱ:—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Նաւթի մասին:

ՄԻ ՄԵԾ ՄԱՐԴՈՒ ՄԱՀ

Հեռագիրը բերեց մեզ մի շատ ցաւալի լուր: Այս օրերս վախճանվեցաւ Լեօն Գամբետտա:

Ով է Գամբետտա: Մի ֆրանսիացի ադվօկատ, մի նշանաւոր հռետոր, մի խմբագրապետ,—և աւելի ոչինչ:

Բայց ինչի է նա այդքան յայտնի, ինչի նրա անունը յայտնի է ոչ թէ միայն կրթված աշխարհում, բայց և Ասիայի և Աֆրիկայի ամենախոր տեղերում:

Ի՞նչ է այն դիւթական զօրութիւնը, որ Գամբէտտային յայտնի դարձրեց ամբողջ աշխարհին: Այդ զօրութիւնը նրա սէրն է դէպի ամբոխը, դէպի ժողովուրդը, նրա սէրը դէպի իր հայրենիքը, նրա սէրը դէպի ճշմարտութիւնը:

Գամբէտտան հասարակ ադվօկատից և խմբագրից բարձրացել էր դէպի պետական մարդու դրութիւնը, ոչ թէ միայն իր խելքի շնորհով, բայց և այն հասարակական ոյժի,—սիրոյ զգացմունքի դէպի ամբոխը, դէպի հայրենիքը, դէպի մարդկութիւնը,—որ հասարակ մահկանացուներից ջոկում է նշանաւոր մարդկերանց:

Գամբէտտայի մահը ամբողջ կրթված աշխարհի համար զգալի է, բայց մանաւանդ նա զգալի է այս րոպէիս Ֆրանսիայի համար: Ֆրանսիական հանրապետութեան այժմեան նախագահ պ. Գրէվի արդէն ծերացել է և պէտք է թողնի իր պաշտօնը,—անտարակոյս Գամբէտտան նրա տեղը պէտք է բռնէր: Այս րոպէիս Ֆրանսիան շատ աղքատ է պետական մարդկանցով: Գամբետտան մի հսկայ էր այդ բոլոր մանր մարդկանց միջում:

Գամբետտան իր կեանքի ընթացքում անգնահատելի ծառայութիւններ արած է հանրապետութեան գործին Ֆրանսիայում: Բայց վերջին ժամանակները նրան սկսեցին կասկածել որ նա ձգտում է դէպի դիկտատորութիւն: Նրա մահը հանելուկ է: Լուր էր տարածվել որ նա ինքն, անզգուշութեամբ, իրան վիրաւորել էր մի րէվօլվերից, բայց ուրիշ կողմից հաւատացնում էին որ մի կին տարճանակ էր արձակել նրա դէմ:

Այսպէս թէ այնպէս Ֆրանսիան կորցրեց իր ամենաերևելի ազգասէրներից և ամենանշանաւոր մարդկանցից մէկին: Գամբէտտան մեծ մարդ է ոչ թէ միայն Ֆրանսիայի, բայց և ամբողջ մարդկութեան համար, նրա անունը կը բռնի իր պատուաւոր տեղը Ֆրանսիական պանթէօնի մէջ իր հայրենիքի ամենանշանաւոր անունների շարքում:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՄՕՍԿՎԱՅԻՑ

Դեկտեմբերի 7-ին

«Մշակի»-ի 222 համարի մանր լուրերում կարդացինք պ. Տ. Նաւասարդեանի յայտարարութիւնը թէ՝ արդէն մամուլի տակ է նրա հաւաքածուի երկրորդ գրքոյկը: Այդ երկտողը առիթ տուեց մեզ այս յօդուածը գրելու, որ և խնդրում եմ զետեղել պատուական «Մշակի»-ի մօտակայ համարներից մէկում:

Ինքնածին բանաստեղծութիւնը ժողովրդի բարոյական կրթութեան գլխաւոր տարրն է, որ բղխվում է նրա առաջին դաւանութիւնների, նրա առաջին հասկացողութեան հետ իր և բնութեան մասին: Այս բնաւոր ինքնաշխոյս գրականութեան յիշատակարանները, չը նայելով լեզուի բոլոր փոփոխութիւններին, իրանց անմահութեամբը կազմում են ազգայնութեան նուիրական տարրը:

Աշխարհիս բոլոր մարդաբնակ երկրներում, ամեն լեզվում ուրախութեան և տխրութեան ձայնը երգ է դառնում: Եւ վայրենի ու քաղաքակիրթ ազգերը երգերով յայտնում են իրանց օրհնանքները և անէծքները, որովհետև երգել մարդկեղէն սրտի համար սնել է—ապրել, երգը կեանք է:

Մենք առաջ բերինք մի ռուս գիտնականի այս խօսքերը, որոնք գեղեցիկ կերպով ցոյց են տալիս ժողովրդական գրականութեան նշանակութիւնը ամենայն ազգի համար: Այդ հասկանում է հիմայ ամեն մի բանիմաց մարդ, և աւելորդ կը լինէր այստեղ մանրամասնօրէն խօսել այդ առթիւ, արդէն ընդունված մի ճշմարտութիւն ապացուցանելու համար: Ուրեմն այս այսպէս լինելով պէտք է հաստատապէս պնդել և այն, թէ ժողովրդական բանաստեղծութեան ուսումնասիրութիւնը, հիմնաւոր, լուրջ և կատարեալ ուսումնասիրութիւնը, անհրաժեշտ կենսական մի խնդիր է իւրաքանչիւր ազգի համար, որ ցանկանում է տեսնել իր լեզուի և գրականութեան յառաջադիմութիւնը: Այս իրողութիւնը արդէն վաղուց հասկացել են քաղաքակիրթ ազգերը, և բազմաթիւ եւրօպական անուանի գիտնականներ նուիրել են իրանց գործունէութիւնը, իրանց ողջ կեանքը այս նուիրական գործին. նոյնը շարունակվում է և այժմ և շարունակվելու է ամեն ազգութեան մէջ քանի կենդանի է այդ ազգը, քանի երգում է ժողովուրդը: Իսկ ժողովուրդը երգում է միշտ, ինչ հանգամանքներում և լինէր նա, ինչ կերպարանք և ստանար նրա կեանքը. և այդ երգը միշտ կենդանի պիտի մնայ թէ նրա, թէ յաջորդ սերնդի համար, և այսպէս շարունակաբար:

Մեզանում ևս ժողովրդական գրականութեան ուսումնասիրութեան կարևորութիւնը ճանաչված է, թէև տարաբաղդաբար այդ գործը մեզանում հազիւ մի քայլ առաջ է գնացել, շնորհիւ նոյն իսկ հասարակութեան հասկացող դասի, որ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆԱՒԹԻ ՄԱՍԻՆ

—

II.

Պէտք է ասած կանխապէս, որ նաւթային արդիւնաբերութիւնը ունի այժմ երեք դասակարգի ձեռնարկողներ, որոնց ամեն մէկը հետաքրքրված է իր առանձին շահերով: Առաջին դասակարգը՝ կազմում են հում մթերքի արդիւնաբերները, այսինքն հանքատէրերը և առհասարակ բոլոր նաւթահողատէրերը, երկրորդ դասակարգը կազմում են գործարանատէրերը, որոնք առաջիններից ստանալով հում նաւթը արդիւնագործում են (фабрикуютъ) նրանից զանազան մթերքներ, իսկ երրորդ դասակարգը բաղկանում է նրանցից, որոնք պատրաստի կամ անպատրաստ մթերքների փոխադրութեամբ են զբաղված,—սրանք զանազան շոգենաւական և երկաթուղու ընկերութիւններն են:

Առաջին և երրորդ դասակարգերի շահերը նաւթի արդիւնահութեան վերաբերութեամբ կապված են սերտ կապերով իրարու հետ, իսկ երկրորդ դասակարգի շահերը շատ ժամանակ հակառակում են սրանց: Ցաւօք սրտի պէտք է ասած, որ ժողովի անդամների մեծամասնութիւնը շատ կողմնապահութիւն էր ցոյց տալիս այս կամ այն դասակարգին և շատ անգամներ նաւթային հարցը քըննադատում էին նեղ անձնական շահերի տեսակէտից: Գործարանատէրերը պաշտպանում էին իրանց շահերը, հում նաւթի արդիւնաբերները և փոխադրողներն էլ իրանցը, իսկ կողմնակի անդամներից շատերը զրկված բարեկամական յարաբերութիւններից պաշտպանում էին շատ ժամանակ իրանց մօտաւորների սխալ կարծիքները: Սակայն բոլորը այդպէս չէին. բարեբաղդաբար երևեցան և մի քանի անկողմնապահներ, որոնք մի կողմ թողած դասակարգերի, այդպէս ասած, անհատական շահերը, պաշտպանում էին նաւթային արդիւնաբերութեան ընդհանուր զարգացման և սպառող մեծամասնութեան շահերը և աշխատում էին հարցին այնպէս ուղղութիւն տալ, որ մի կողմի չափազանց շահեցողութիւնը—միւս կողմին վնաս չը բերի:

Այդպիսիներից մէկն էր և Նիկօլադզէն, որը պիտի ասած, իր թափանցող հայեաքով բաւական նպաստեց հարցի պարզվելուն անխիղճ յայտնելով իր մտքերը: Նիկօլադզէի յայտնած կարծիքի հետ մենք վերջում կը ծանօթացնենք ընթերցողին, երբ կը խօսենք Նօբէլի և մանր գործարանատէրերի մասին, այժմ հարկաւոր է իմանալ թէ ժողովը արդեօք ինչպէս և ինչ միջոցներով է հնարաւոր համարում մեր հում նաւթը լիովին կատարելագործել և վաճառահանել:

Ինչպէս ասեցինք այս տարի նաւթագործարանները արտադրել են 13 միլլիօն պուդ ֆոտօգէն, ուրեմն հաշւելով մի պուդին մօտաւորապէս երեք պուդ հում նաւթ կարելի է ասել, որ վերջինից գործածվել է 40 միլլիօն պ.: Մեր նաւթահորերը այժմ տալիս են, կամ եթէ պահանջ լինի՝ հեշտութեամբ կարող են տալ առ նուազը 100 միլ. պուդ, ուրեմն մենք ի զուր և անօգուտ կորցնում ենք 60 միլ. պ. հում նաւթ: Այդ դեռ ներկայ ժամանակը, բայց եթէ հաւատանք Մենդէլէևի և Աբիխի նման հռչակաւոր գիտնականների հաստատութեան և ենթադրենք թէ ամբողջ Կովկասը սկսած Կասպից ծովի ապշերօնեան թերակղզուց մինչև Սև ծովի եզերքը պատած է նաւթային շղթայով, այն ժամանակ պիտի ասել, որ մենք դեռ ևս շատ ու շատ աննշան քայլ ենք արել մեր նաւթահողերի հարստահարութեան ասպարիզում, քանի որ մեր բոլոր հարստահարութիւնը մինչև օրս սահմանափակված է միայն Բագուի գաւառի Բալախանի և Սաբունչի գիւղերի նաւթահողերով: Մինչև անգամ այդ վերջինները ևս լիովին չեն հարստահարվում, այլ հազիւ թէ նրանց մի քառորդ մասը, որը գումարելով միասին 300—400 դեսեատին քանակութեան չի հասնի: Սակայն բացի Կովկասից նաւթային հողեր կան և Անդրկասպեան կողմերում ու Ախալ-թէքի սահմաններում: Ամերիկացոց համար մեծ բաղդաւորութիւն կը լինէր, եթէ նրանք մեր նաւթահողերի գէթ քառորդ մասը ունենային, այն էլ նաւթի նոյն առատութեամբ, ինչ մեր հորերը ունեն: Ներկայ ժամանակը միջին թւով Պենսիլվանիայում 1500 ֆուտ խորութեան նաւթահորը տալիս է օրական 32 պ. նաւթ և ամերիկացիք այնուամենայնիւ շահաւէտ են համարում այդպիսի հորը հարստահարել, մինչդեռ բագուցիք անբաւական են եթէ նրանց 600—700 ֆուտ խորութիւն ունեցող հորը տալիս է օրական 1000—1500 պ. նաւթ, բստ ուրում այդպիսի հորերը անհամեմատ ժլատ են միւսերի մօտ, որոնք օրական տասնեակ հազարներ են տալիս *):

Ինչպէս անել, որ բնութեան այդ առատ պարգևներով լիակատար շահվել: Շրջապատած լինելով ներկայ աննպաստ հանգամանքներով, յոյս ունել թէ ֆօտօգէնի պահանջը կարող է աւելանալ, ուրեմն և հում նաւթի հեռաւորար և նաւթահողերի մշակութիւնն էլ օրըստօրէ զարգանալ—անկարելի է, ըստ որում հէնց այս տարին օրինակով ցոյց տուեց թէ արտադրվող ֆօտօգէնը անհամեմատ շատ է պահանջի չափից:

Տեխնիկական ընկերութեան Բագուի բաժինը պահանջի չափաւորութեան պատճառներ համարում է հետևեալները.

---

*) Որպէս զի ընթերցողները քիչ թէ շատ գաղափար կազմեն մեր նաւթահորերի առատութեան մասին հարկաւոր եմ համարում բերել հետևեալ փաստերը: Այս տարի հանքատէր պ. Մնացականեանցի մի հորը մի քանի ամսվայ ընթացքում մօտ 5,000,000 պ. նաւթ դուրս խփեց, որ միջին թւով օրական 60 հազար պ. են հաշվում: Մի ուրիշ հոր, որ Նօբէլին է պատկանում 12 դիւյմ լայնութեան, այս տարվայ ապրիլ ամսում մի այնպիսի սարսափելի ոյժով էր դուրս հոսում նաւթը, որ երբէք տեսնված չէր: Մօտ 25 սաժ. երկրից բարձր խփելով նաւթը շրջակայ դաշտերը ահագին լճեր էր շինել: Ունենալով բազմաթիւ շոգեշարժ նասօսներ Նօբէլը չը թողեց իզուր կորչել այդ բերքը և 10 օրվայ միջոցում հաւաքվեց աւելի քան $1^{1}/_{2}$ միլ. պ.: Սակայն այդ Նօբէլն է, որ միջոցներ ունենալով կարողանում է հաւաքել, բայց մանր հանքատէրերը արձակում են դաշտերը անօգուտ:

առաջին անգամն այդ վսեմ, այդ իր պատմական հիմնաւորութիւնն ունեցող ճշմարտութիւնը խոստովանել է:

Մեր հասարակութիւնը կամ բոլորովին չէ կամեցել, չէ աշխատել իր խօսքը իրականութիւն դարձնել կամ չէ նշմարել ու խրախուսել այն մասնաւոր անհատների ջանքը այդ փարելի գաղափարին ծառայելու իրօք, որոնք գուցէ ամենևին անկախ, ինքնուրոյն կերպով ըմբռնել են այդ խրողութեան կարևորութիւնը և ունեն այնքան բարոյական ույժ, այնքան եռանդ և յօժարակամ անձնուիրութիւն, որ թէև զուրկ բոլորովին որ և է նիւթական միջոցից, կարողանում են սակայն անվհատ այրականութեամբ առաջ գնալու իրանց մի անգամ ընտրած ճանապարհովը:

Ցաւալի է, այո, տեսնել մեզանում մի այդպիսի պախարակելի անտարբերութիւն դէպի մի խնդիր, որից շատ բան պիտի սպասենք, և անշուշտ մեր յոյսը յաջողութեամբ պսակվելու է, եթէ միայն ձեռնտու լինենք այդ գործի առաջադիմութեանը: Եւ արդարև, փոքր ծառայութիւն չէ մատուցանելու մեր նոր լեզուի մշակութեանը, մեր աղքատիկ ինքնուրոյն գրականութեան ծաղկելուն ժողովրդական գրականութեան ուսումնասիրութիւնը:

Ժողովրդական բանաստեղծութեան (բանաստեղծութիւն իր ընդարձակ մտքովը) լեզուն է, որ պահել է իր մէջ մայրենի լեզուի բոլոր սրբութիւնը, գեղեցիկ և պարզ դարձուածները. այդ բանաստեղծութեան լեզուն է, որ չէ ենթարկվել ինքնակոչ հեղինակի, մանաւանդ բարբարոս թարգմանչի տգիտութեան հարուածներին, երբեմն բիրտ կամայականութեանը, և մնացել է զերծ նորամուտ օտար տարրից, որ այսօր այնպէս աղաւաղել է, նսեմացրել է հայ լեզուի գեղեցկութիւնը, շնորհիւ համբակ թարգմանիչների, որոնք այժմ մեզանում յանդգնում են ազատ ոտ կոխել գրականական ասպարէզը: Հետևեցէք ժողովրդի խօսքին, զտեցէք, մաքրեցէք նրան մի քանի օտար բառերից, որոնք մտնում են լեզուի մէջ միայն իբրև բառ, իսկ նրա ոգին փոխել—ոչ երբէք, և ահա դուք կըստանաք մի սահուն, կոկ, դարձուածների, ձևերի ազատ թռիչքներով ճոխ և փարթամ մի լեզու, որ հազիւ թէ կարող է ունենալ մի հեղինակ:

Եւ մինչ այս այսպէս է, իր մայրենի լեզուի ու ազգային գրականութեան առաջադիմութեան նախանձախնդիր անձը չէ կարող ծանրակշիռ աչքով չը նայել վերոյիշեալ խնդրի վրա և բոլոր սրտով աջողութիւն չը ցանկանալ ու իր կարեացը չափ օգնութեան ձեռք չը մեկնել այդ գործին ծառայողներին:

Մենք մասնաւորում ենք մեր խօսքը մի երիտասարդի վրա, որ արդէն ծանօթ է հայ ընթերցող հասարակութեանը մեր թերթերում տպած իր բազմաթիւ յայտարարութիւններովը: Դա պ. Տ. Նաւասարդեանն է:

Քանի տարի է այդ եռանդուն ու անձնուէր երիտասարդը, ամենայն արգելքի, թէ բարոյական, թէ նիւթական զրկանքների դէմ մաքառելով, շրջում է գիւղից գիւղ մի հինաւոր վերարկու հագին, հետն առած միայն մի կապոց թուղթ ու մատիտ, ձգտելով դէպի մի ազնիւ վսեմ նպատակ—նուիրել հայ հասարակութեանը այն գանձը, որին կատարեալ կորուստ էր սպառնում մեր անհոգութիւնից: Ո՞ր մինը մի քաջալերական խօսք ասեց այդ ազնիւ երիտասարդին, ո՞ր մինը ուշադրութիւն դարձրեց այդ՝ մեր գրականութեան մէջ նոր երևոյթի վրա, որ ամենամօտ ապագայում մի այնպիսի օգուտ պիտի բերէ հայ հասարակութեանը, որ ուրիշ միջոցով գուցէ երկար ժամանակ չը յաջողէր նրան ստանալ. հայ հասարակութիւնը ժողովրդեան աւանդութիւնների համաձայն պէտք է մի որոշ գաղափար կազմէ նրա ներքին կացութեան մասին:

«Իւրաքանչիւր ազգի ժողովրդական գրականութիւնը մի և նոյն ժամանակը նրա բնաւորութեան պատուղն է և հայելին», ասում է Շէրրը. և այս նոյնքան ճիշդ է, որքան և այն, որ մեր ինտելլիգենտ դասը, որ խնամք պիտի տանէ ժողովրդեան դրութեանը թէ բարոյապէս և թէ նիւթապէս բարւոքելու, դեռ մի քայլ չէ արել նրա կեանքի ուսումնասիրութեան գործում, որովհետև վերջինը կաբինետի գործ չէ...

Մի առանձին ծառայութիւն կարող է անել ժողովրդական գրականութիւնը մ ա ն կ ա կ ա ն կոչված գրականութեանը. բայց այդ մասին մենք մտադիր ենք խօսել մի այլ յօդուածով:

Յ. Մ. Յովհաննիսեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

«Кавказъ» լրագրին հեռագրում են Ս. Պետերբուրգից, որ 18-ին դեկտեմբերի Ս. Պետերբուրգի հայոց եկեղեցում հանդիսաւոր հոգեհանգիստ կար հանգուցեալ կաթողիկոս Գէորգ IV-ի յիշատակին: Եկեղեցում ներկայ գտնուողների թւում կային. ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստր Դելյանով, նախկին մինիստրներ կոմս Լօրիս-Մէլիքօվ և կոմս Իգնատիեվ, արտաքին գործերի մինիստրի օգնական Վլանգալի և ներքին գործերի մինիստրի օգնական Դուրնովօ, կովկասեան կառավարչապետ իշխան Դոնդուկօվ-Կորսակօվ և կովկասեան գեներալներ Կարմալին, Գուրչին և այլն:

—

Այս օրերս կը սկսենք տպագրել «Մշակի» մէջ մեր աշխատակից պ. Րաֆֆիի վէպը «Խաչագողի յիշատակարան» վերնագրով: Այդ վէպը մեր հեղինակի ամենահետաքրքրաշարժ վէպերից մէկն է: Երբ այդ վէպի տպագրութիւնը կը վերջանայ «Մշակի» էջերում, մենք կը սկսենք տպագրել մեր լրագրի մէջ նոյն հեղինակի «Դաւիթ բէկ» վէպի շարունակութիւնը:

—

«Մշակի» բաժանորդագրութիւնը շարունակվում է: Բայց օտարաքաղաքացի մեր բաժանորդներից շատերը իրանց բաժանորդագինը փօստով մեզ ուղարկելով շատ անգամ մոռանում են իրանց հասցէի մէջ յիշել քաղաքը կամ գիւղը, որտեղ բնակվում են: Խնդրում ենք նամակի մէջ հասցէն գրելու ժամանակ, գրել նախ ք ա ղ ա ք ի կամ գ ի ւ ղ ի անունը և ապա բաժանորդի անունն ու ազգանունը: Եթէ ոչ, շատ յաճախ է պատահում մեզ ստանալ այսպիսի նամակներ: «Ուղարկելով խմբագրութեանդ ներփակված 10 րուբլ, խնդրեմ հասցնել ինձ «Մ շ ա կ» լրագրի համարները յունվարի 1-ից 1883 թւի, մինչև յունվարի 1-ը 1884 թւի հետևեալ հասցէով. Бегляру Сергѣевичу Мартиросянцу.» իսկ քաղաքը, կամ գիւղը, որտեղ ապրում է պ. Մարտիրոսեանց, ասված չէ: Մենք ուրեմն ինչպէս իմանանք թէ ո՞ր քաղաք կամ ո՞ր գիւղն ուղարկենք, երբ որ ոչ քաղաքի, ոչ գիւղի անունը յայտնված չէ նամակում: Եւ այդպիսի նամակներ մենք բաւական շատ ենք ստանում:

—

Շնորհակալութեամբ ստացանք «Ախալքալաքեցու վէրքերը» վերնագրով բրօշիւրը, հեղինակութիւն Խորխոռունու: Բրօշիւրը տպված է Թիֆլիսում, Յովհ. Մարտիրոսեանի տպարանում:

—

ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏԻՑ մեզ գրում են որ տեղական հայոց հոգևոր երկսեռ դպրոցների հոգաբարձուն լաւ հոգս է տանում ուսումնարանների մասին: Հայոց լեզուի ուսուցիչն էլ լաւ է աշխատում: Թղթակիցը շատ գ ո վ ո ւ մ է և քաղաքի պրիստավ պ. Կ. Տէր-Խահակեանցին:

—

Մենք իմացանք որ ԹԻՖԼԻՍԻ դումայի եկող քառամեակի համար արած ընտրութիւնները ձայնաւորների առաջին կարգի, չը վաւերացվեցան նահանգապետից: Այնպէս որ ձայնաւորների առաջին կարգի ընտրութիւնները նորից պէտք է կատարվեն: Ե՞րբ կը կատարվեն,—դեռ մեզ յայտնի չէ:

—

ԲԱԳՈՒԻՑ մեզ գրում են դեկտեմբերի 15-ից հետևեալը: «Երէկ առաւօտեան ժամը 8-ին Մարդասիրական ընկերութեան գրադարանում հրդեհ կար: Այրվում էր առաստաղը և սենեակի կողքը այդտեղ դրված վառարանի սաստիկ վառվելուց: Կրակը շուտով հանգցրին: Գրքերին վնաս չը հասաւ կրակից, միայն շփոթութեան ժամանակ, երբ ուզում էին պահարաններն ազատել, գրքերը դուրս նետեցին և այդտեղ մի քանիսը փչացան և կորան: Վնասը 300 րուբլ գումարի կը հասնի:»

«ՄՇԱԿԻ» ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

—

—ԲԱԳՈՒ. Շիրվանզադէ. Թէև Րաֆֆիի վէպը կը տպվի, բայց խնդրում ենք դուք էլ ուղարկեցէք վէպը: Կը նայենք, կը կարդանք:

—ԹԻՖԼԻՍ. Յ. Բ. Դուք էլ համակրելով «Մըշակին» խորհուրդ էք տալիս որ հրատարակենք մեր թերթը շաբաթը վեց անգամ: Ինչի՞ չէ. մեծ ուրախութեամբ կանենք, եթէ շատ բաժանորդներ կունենանք: Տուեցէք մեզ նիւթական միջոցներ, և մենք շատ բան կանենք:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 19 դեկտեմբերի: „Прав. Вѣстн." լրագիրը հաղորդում է, որ Լենայի արշաւանքի անդամները սեպտեմբերի 10-ին հասան Սագաստիր կղզին, որտեղ իջևանում են: Բոլոր անդամների առողջութիւնը լաւ է: „Новое Время" լրագիրը հաղորդում է, որ քրէական օրէնքները վերաքննող մասնաժողովը վճռեց վերցնել հասարակութիւնների իրաւունքը չընդունել իրանց դատապարտված անդամներին: „Голосъ" լրագիրը հաղորդում է, որ Կարմիր Խաչի ռուսաց ընկերութեան կանօնադրութիւնը նշանաւոր կերպով փոփոխված է: Այսուհետև հասարակական դժբաղդութիւնների ժամանակ ընկերութիւնը միայն միջնորդ կը լինի իր սեփական միջոցներով, կօգնէ գլխաւորապէս վիրաւորված զինուորականներին: Օրերումս կը բացվի ապրանքների ուղղակի տեղափոխութիւն Ս. Պետերբուրգ Վարշավայի և Պրիվիսլեանի երկաթուղիների վրա: Վարշավայի առևտրական բանկը վճարում է դիվիդենտ 10%, Վիեննայի երկաթուղին 2%: „Новости" լրագիրը հաղորդում է, որ նախագծվում է մի նոր արշաւանք Օբի գետի բերանը քննելու համար:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 19 դեկտեմբերի: 1882 թուականի մինչև դեկտեմբերը բերվել են Ս. Պետերբուրգ 281 միլիօն պուդ բեռներ, որոնցից 201 միլիօն Նևվա գետի վրա և 80 միլիօն երկաթուղով: Ս. Պետերբուրգից ուղարկված է 39 միլիօն պուդ: Մարիինակի շրջանը կազմակերպող մասնաժողովի մէջ տեղական բօրսաների և զեմստվօների ներկայացուցիչները կարծիք յայտնեցին շլիւզերը մեծացնելու մասին, այնպէս որ նրանց միջով միաժամանակ կարողանան անցնել երկու չը բեռնաւորված նաւեր:

ՕԴԷՍՍԱ, 19 դեկտեմբերի: „Россія" նաւը, հասնելով Սեվաստապօլ, ուղևորվեցաւ այնտեղից Փօթի, տանելով 2000 զինուորներ: 1882 թուականի առաջին 11

---

1. Եւրօպայի առևտրական կենտրօնների հետ ճանապարհական հաղորդակցութիւնների բացակայութիւնը:

2. Ռուսաստանի ներքին շուկաների հետ ունեցած ճանապարհական հաղորդակցութեան քչութիւնը և վերջապէս.

3. Բագուի մէջ նաւթային արդիւնագործութեան մի քանի առանձնական աննպաստ յատկութիւնները:

Երկու ճանապարհներ ունի նաւթային արդիւնաբերութիւնը իր վաճառահանութեան համար. մէկը Կասպից ծովն է Վօլգա գետի հետ, իսկ միւսը Բագու-Թիֆլիսեան երկաթուղին է, որ նոր է կառուցվել:

Խօսենք մանրամասն այս ճանապարհների մասին և տեսնենք թէ նրանք որչափ են օգնում նաւթի փոխադրութեանը:

Առաջին ճանապարհը ունի հետևեալ անյարմարութիւնները: Կասպից ծովը թափվում են չորս նշանաւոր գետեր. Վօլգա, Ուրալ, Թերեք և Քուռ: Վերջին երկու գետերի մէջ նաւեր չեն կարող շրջել, հետևաբար և անօգուտ են նաւթային արդիւնաբերութեան համար, մնում են Ուրալը և Վօլգան:

Սրանցից առաջին գետը, Ուրալը՝ արդիւնաբերութեան փոխադրութեանը կարող է դարկ տալ: Այդ գետի միջին հոսումը Օրսկից մինչև Ուրալսկ չունի ոչ արընթաց հոսումն և ոչ էլ ջրվէժ, ներքին հոսումը (теченіе) 60 վերստ վեր գետաբերանից բաժանվում է 4 ճիւղերի, որոնցից արևելեան ճիւղում, ուր գտնվում Գուրիեվ քաղաքը, կարող են շրջել միայն այն նաւերը, որոնք նստում են ջրի մէջ մինչև 6 ֆ. խորութեամբ: Բայց դժբախտաբար հարիւր տարի սրանից առաջ տէրութիւնը արգելած է Ուրալ գետի նաւագնացութիւնը ձկնորսութեան չը խանգարելու նպատակով, իսկ որովհետև ձկնորսութեան իրաւունքը պատկանում է Ուրալեան կօզակների զօրքին, այդ պատճառով սրանք միայն կարող են Ուրալ գետում նաւագնացութիւն վարել: Բայց այժմ քանի որ այդտեղ ձկնորսութիւնը այլ ևս առաջվայ նշանակութիւնը կորցրել է տաւարաբուծութեան և զանազան լեռնային արդիւնագործութիւնների զարգանալու պատճառով, անարդարութիւն է Ուրալ գետը փակել նաւագնացութեան համար և Ռուսաստանը զրկել մի այդպիսի նշանաւոր ճանապարհական հաղորդակցութիւնից Կասպից ծովի հետ: Ուրալի նաւագնացութիւնը կը բացի մի նոր ուղի, որով Անդրկովկասը կարող է տեղափոխել Ռուսաստան ոչ միայն նաւթամթերքներ այլ և ուրիշ տեղային բերքեր, ինչպէս գինի, մրգեղէն և այլն:

Բայց քանի որ Անդրկովկասի առաջ փակված է Ուրալ գետը, նրան մնում է միայն Վօլգա գետը, որ տարվայ ամբողջ 5 ամիսները սառչելով ընդհատում է հաղորդակցութիւնը Ռուսաստանի հետ, իսկ այս երկարատև ընդհատումը մեծ վնասներ է տալիս նա մանաւանդ նաւթային արդիւնաբերութեան, ըստ որում այն մնացեալ 7 ամիսները, երբ Վօլգան բաց է, մեր փոխադրողները ստիպված են իրանց ապրանքները ինչքան կարելի է շուտ տեղ հասցնել, որ չը սառչեն և ամբողջ տարվայ պահանջը այդ կարճ ժամանակում լրացնել, որ մեծ դժուարութիւնների հետ է կապված:

Իսկ ինչ վերաբերվում է երկրորդ ճանապարհին, այն է—նոր կառուցված Բագու-Թիֆլիսեան երկաթուղուն, այդ մասին պէտք է ասած, որ այդ նոր ճանապարհը թէև մասամբ հեշտացնում է Անդրկովկասի հաղորդակցութիւնը թէ հարաւային Ռուսաստանի և թէ եւրօպական շուկաների հետ, բայց դժբախտաբար նրա անյարմարութիւնները առաջինից աւելի են: Առաջին խոչնդոտը Սուրամի անցքն է (сурамскій перевалъ), որ հազիւ թէ թոյլ տայ այդ ճանապարհով անցկացնել տարեկան 8 միլ. պուդից աւելի նաւթամթերքներ: Երկրորդ անյարմարութիւնը այն է, որ երկաթուղիների օրէնսդրութեան համաձայն հեղալից վագօններ պարտ են ունենալ մասնաւոր անձինք կամ նաւթ ճանապարհողները և ոչ թէ ինքը երկաթուղին, որ մանր գործարանատէրերի ույժից շատ բարձր է: Երրորդ անյարմարութիւնը այդ երկաթուղու համար նշանակված չափազանց թանգ սակագինն է:

Առաջին անյարմարութեան դէմ ժողովի անդամներից մէկը առաջարկեց հետևեալ միջոցը. օրական նշանակել Սուրամի անցքով գնացող 13 գնացք շոգեկառքերի, որոնցից 2 լինեն ուղևորական (пассажирскій), իսկ 11 բեռնաւորական (грузовой): Ամեն մի գնացքը լինի 14 վագօններից բաղկացած, որոնց 10 յատկապէս նշանակվի նաւթային մթերքներ կրելու համար, իսկ չորսը ուրիշ ապրանքների համար: 10 վագօնները հաշւելով ամեն մէկի տեղաւորութիւնը 600 պուդ նաւթ—մի գնացքով կը տանի 6,000 պուդ, իսկ 11 գնացքը մի օրում կը տանի—66 հազար պուդ, որ տարեկան մօտաւորապէս 24 միլ. պուդ կանի:

Երկրորդ անյարմարութեան դէմ մի ուրիշը ժողովի անդամներից առաջարկեց ժողովին աշխատել, որ տէրութիւնը պարտաւորացնի երկաթուղիների կառավարչութիւններին սեպհական հեղալից վագօններ մտցնել նաւթամթերքների համար, որպէս զի այդպիսով մանր գործարանատէրերը ևս միջոց ունենան տեղափոխել իրանց մթերքները: Հակառակ դէպքում վերջիններին կը հանդիպի նոյն դժբախտութիւնը, որը հասաւ ամերիկական արդիւնաբերների գլխին 1876 թւականում, երբ մի ահագին ընկերութիւն կենտրօնացնելով իր ձեռքում փոխադրութեան միջոցները կամաց ակամայ ստիպեց ամբողջ Պենսիլվանիայի գործարանատէրերին հեռանալ սեպհական միջոցներով մթերքները փոխադրելուց առանց այդ ընկերութեան աջակցութեան: Այդ ամերիկական ընկերութեան օրինակին հետևելու փորձերը հէնց այժմեանից սկսել է անել Նօբէլը և անշուշտ կը յաջողվի նրան հասնել իր նպատակին, վասնորոյ անհրաժեշտ է, ժողովի կարծիքով, ապագայ մենավաճառութեան առաջն այժմեանից կապել, իսկ դրա միակ միջոցը երկաթուղիների սեպհական հեղալից վագօններն են:

Երրորդ անյարմարութիւնը՝ Բագու-Թիֆլիսեան երկաթուղու, այն է սակագնի թանգութիւնը այնքան զգալի չէր լինի եթէ. ա) երկաթուղին ունենար սեպհական հեղալից վագօններ, բ) եթէ սակագինը առանց խտրութեան ամենքի համար

ամիսների ընթացքում 50 միլիօնի ապրանքներ են բերված արտասահմանից: Մաքսահարկ վերցրած է $5^{1}/_{2}$ միլիօն:

ԽԱՐԿՕՎ, 19 դեկտեմբերի: Նահանգական գեմստվօն խնդրում է նոր կարգեր մտցնել հմուտ անձանց ընտրութեան համար:

ԵԿԱՏԵՐԻՆԲՈՒՐԳ, 19 դեկտեմբերի: Լեռնային արդիւնաբերողների ժողովը միջնորդում է, որ զեմստվօների ընտրողական իրաւունքներ տրվեն գործարանների ներկայացուցիչներին:

ՈՒՖԱ, 19 դեկտեմբերի: Նահանգական զեմստվօն նորից մերժեց գաւառական զեմստվօների միջնորդութիւնը, որ ճանապարհների հարկը մթերքներով վերցնելու տեղ փողով վերցնվի:

ՍԻՄԲԻՐՍԿ, 19 դեկտեմբերի: Հաստատված են գները նահանգի մէջ ալիւր հասցնելու համար 5 ր. 92 կ. և հաճարի համար 9 ր. 38 կ. իւրաքանչիւր չուալից:

ԿԻԵՎ, 19 դեկտեմբերի: 1883 թուականի նախահաշուի համեմատ քաղաքային եկամուտները հաշւած են 878,000 ր.: 105 բժիշկ ուսանողներից, որոնք վերջնական քննութիւն էին տալիս, աւարտեցին միայն 45 մարդ: փոխատու ընկերութեան մէջ վատնումն է յայտնված:

ՎԻԷՆՆԱ, 19 դեկտեմբերի: „Neue Freie Presse„ լրագրին Կ. Պօլսից հաղորդում են, որ Ֆուադ-փաշա և պալատական բարձրաստիճան մի քանի օֆիցերներ նորից կալանաւորված են: Նրա անզգոյշ խօսակցութիւններից օգուտ քաղեցին նրա թշնամիները, որոնք համոզեցին սուլթանին, թէ զինուորական դաւադրութիւն է կազմված: Թէպէտ ապացոյցներ չը կան Ֆուադ-փաշայի դէմ, բայց կարելի է նրան աքսորեն Կ. Պօլսից սուլթանին հանգստացնելու համար: Հասարակութիւնը չէ հաւատում Ֆուադ-փաշայի մեղաւորութեանը և ամենքը ցաւում են, որ սուլթանը հաւատում է մատնութիւններին, որոնք միայն խառնակութիւն են գցում պալատի մէջ այնպիսի ժամանակ, երբ ազգաբնակութիւնը սպասում է խոստացած վերանորոգութիւնների իրագործմանը:

Կ. ՊՕԼԻՍ, 19 դեկտեմբերի: Բիւդժետի նշանաւոր դեֆիցիտը առիթ տուեց նշանաւոր կերպով սահմանափակելու ծախսերը զօրքերի, վարչութեան և պալատի համար:

ՓԱՐԻԶ, 19 դեկտեմբերի: Գամբետտայի հիւանդութիւնը սաստկացաւ:

ԿՕՊԵՆՀԱԳԵՆ, 15 դեկտեմբերի: Դրական տեղեկութիւններ չունենալու պատճառով դանիական կառավարութիւնը որոշեց դեռ ևս արշաւանք չուղարկել սառուցների մէջ մնացած „Դամֆնա“ նաւը փնտռելու համար:

ԲԷԼԳՐԱԴ, 19 դեկտեմբերի: Սկուպչինան հաստատեց ընդհանուր մաքսահարկի օրինագիծը:

ՏԱՇԿԵՆՏ, 20 դեկտեմբերի: Սոված անապատի ջրելը թողված է անօգուտ լինելու պատճառով: փակված են շերամապահութեան ուսումնարանը, քիմիկական լաբորատորիան և լեռնային մասնաժողովը:

ՍԱՐԱՏՕՎ, 20 դեկտեմբերի: Պօկրովսկի Սլաբօդայի և ուրիշ նաւահանգիստները բաւական շատ ցորեն է բերվում: Հացի գինը ամրանում է:

ՍԻՅՍԿ, 20 դեկտեմբերի: Արխանգելսկի նահանգապետը պատուիրեց վատ վարքի աքսորականներին զրկել պետական թոշակից:

ՕԴԷՍՍԱ, 20 դեկտեմբերի: Նաւաբեկված „Մօսկվա“ շոգենաւի տեղ գնված է Գլասգօի մէջ մի ուրիշ շոգենաւ, որ գարնանը Օդէսսայից կերթայ Չինաստան թէյի համար:

ՄՕՍԿՎԱ, 20 դեկտեմբերի: Նահանգական զեմստվօի բիւդժետը 1883 թուականի համար 626,000 ր. է:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՐԳ, 20 դեկտեմբերի: „Journal de St. Petersbourg“ լրագիրը հաղորդում է, որ 1881 թ. յունվարի 1-ի հրամանի համեմատ պատերազմի ժամանակ հրատարակված պարտատոմսերը ոչնչացնելու մասին երէկ պետական գանձարանը վերադարձրեց պետական բանկին 50,000,000 րուբլը: „Новое Время“ լրագիրը հաղորդում է, որ գեղծումների առաջն առնելու համար պրօբային պալատան յանկարծ կը քննէ բոլոր հիմնարկութիւնները, որոնք արծաթէ և ոսկէ իրեր են ծախում: 1883 թուականի յունվարի 1-ից ծխախոտի բոլոր գործարանները, որոնք չեն վերցնի որոշված բանդերօլների քանակութեան կէսը, կը փակվեն: Տարվայ երկրորդ կէսին մնացած բանդերօլները չը վերցնող գործարանները երեք ամսվայ ընթացքում պէտք է վերցնեն, հակառակ դէպքում գործարանը փակվում է: Նոր բացվող գործարանները պէտք է վերցնեն բանդերօլներ վկայական ստանալուց յետոյ ամսի 1-ին: „С. Петерб. Вѣд.“ լրագիրը հաղորդում է, որ Ստեպնօի գլխաւոր-նահանգապետի զեկուցման համեմատ Կուլջայի գործերի անհանգստացնող դրութեան մասին որոշված է թողնել Կուլջայի և Ջարկենտի մէջ ռուսաց զօրքերը մինչև 1883 մարտի 10-ը: Կամաւոր նաւատորմի ընկերութիւնը մտադիր է Վլադիվաստոկից մինչև Նիկօլաեվ հաղորդակցութիւնը յանձնել Շեվելեվի մասնաւոր ընկերութեան: „Վլադիվաստոկ“ նաւը կուղարկվի Արխանգելսկ Մուրմանի ձկան արդիւնաբերութեան նպաստելու համար:

ՓԱՐԻԶ, 20 դեկտեմբերի: Այսօր կէս գիշերին վախճանվեցաւ Գամբետտա:

ՎԱՐՇԱՎԱ, 21 դեկտեմբերի: Ժիրարդօվի կտաւի գործարանի մէջ հրդեհ է ընկել: վնասները դեռ որոշված չեն:

ԻԶՄԱՅԻԼ, 21 դեկտեմբերի: Ապրանքներ դուրս են տարված 1879 թ. 6,200,000 ր., 1880 թ. 4,000,000 ր., 1881 թ. 2,300,000 ր., 1882 թ. 2,500,000 ր.: Առևտուրը ընկնում է:

ՈՒՖԱ, 21 դեկտեմբերի: Նահանգական զեմստվօն 35,000 ր. նշանակեց այն դէպքի համար, եթէ դիֆտերիտը սաստկանայ:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 21 դեկտեմբերի: „Прав. Вѣстн.“ լրագիրը հաղորդում է, որ կիրակի Գատչինօի Պալատի թատրօնի մէջ ներկայութեամբ Կայսրի և Կայսրուհու, Կայսերական տան անդամների և ընտրեալ հասարակութեան Կօլլենի խումբը երկու պիեսներ ներկայացրեց: Ներկայացումից յետոյ ընթրիք կար: Երեկոն վերջացաւ ժամի 3-ին: Նոր կանօններ են հրատարակված առևտրական հսկողութեան մասին Ս. Պետերբուրգի մէջ: „Новое Время“ լրագիրը հաղորդում է, որ պալատական մինիստրը կը վերադառնայ Ս. Պետերբուրգ դեկտեմբերի 23-ին: „Голосъ„ լրագիրը հաղորդում է, որ կոմիսակի հարկերի բաժնի փոխ-դիրեկտորը օրերումս կուղարկվի Ռիգա, Վիլնօ, Բէլօստոկ, Վարշավա, Բրեստ-Լիտովսկ և Մօսկվա բացատրելու համար ծխախոտի նոր կանօնները և ծխախոտի ցածր տեսակի գները փոքրացնելու հարցը: Գարնանը կը սկսեն ջրանցք կառուցանել Մատկօ լճի շուրջը և կը խորացնեն Կօվժա և Վիտեգրա գետերը: Դրա համար նշանակված է 2,675,832 ր.: Դեկտեմբերի 18-ին փակվեցաւ սպիրտի կօնտրաբանդային հարցը քննող մասնաժողովը: Ցայտնված է, որ կօնտրաբանդայից արևմտեան ցամաքային սահմանների վրա գանձարանը կորցնում էր 19,000,000 ր.: „Страна“ լրագիրը հաղորդում է, որ նոր տարուց երկաթուղիական ընկերութիւնները պարտաւոր են հաշիւները և նախահաշիւները ներկայացնել հսկող մասնաժողովին:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 21 դեկտեմբերի: Այսօր բոլոր լրագիրները խօսում են Գամբետտայի վախճանի մասին: „Journal de St. Petersbourg“ կարծում է, որ Գամբետտայի վախճանը չի ազդի Ֆրանսիայի կառավարչական եղանակի վրա: „Голосъ“ կարծում է, որ հանրապետութիւնը Ֆրանսիայի մէջ երկարատև գոյութիւն կունենայ, յիշում է Գամբետտայի համակրութիւնը դէպի Ռուսաստան և որ նա կարող էր համաձայնութիւն պատրաստել երկու պետութիւնների մէջ: „Новое Время“ Գամբետտային Բիսմարկից բարձր է դասում: Ասում է, որ Գամբետտայի վախճանը Ռուսաստանին սրտանց ցաւ կը պատճառէ: „S. Petersbourger Zeitung“ լրագրի կարծիքով, այդ անցքը կամրացնէ Ֆրանսիայի հանգստութիւնը:

ՓԱՐԻԶ, 21 դեկտեմբերի: Դեկտեմբերի 19-ին երեկոյեան 6 ժամին Գամբետտա իրան շատ վատ զգաց: Բժիշկները յայտնեցին, որ նա աղիքների սաստիկ բորբոքումն ունի: Հիւանդը սաստիկ տանջվում էր, բայց ուշքը չէր կորցրել: ժամի 10-ին սկսվեցաւ ագօնիա: Գամբետտա վախճանվեցաւ կէս գիշերին: Գամբետտայի վախճանը Փարիզի մէջ խորը տպաւորութիւն գործեց: Մի քանի լրագիրներ սև շրջանակով դուրս եկան: Թաղումն երևի Նիցցայի մէջ կը լինի:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

հաւասար լինէր: Դիցուք հէնց երկաթուղին կունենայ սեպհական վագօններ, այսու ամենայնիւ սակագնի անհաւասարութեան ժամանակ դարձեալ կը ծագի նոր տեսակի մենավաճառութիւն և ինչպէս չը ծագի, երբ երկաթուղու վարչութիւնները Նօբէլի հետ կապակցութիւն են արել առնել $^{1}/_{100}$ կոպ. պուդից և վերստից այն էլ վերադարձող դատարկ վագօնները ձրիաբար տանելու պարտաւորութեամբ՝ մինչդեռ մասնաւոր փոխադրողների համար նշանակված է $^{1}/_{45}$ կ. պուդից և վերստից: Զարմանալի է թէ ինչ գաղտնի հաշիւներ ունի երկաթուղին. Նոյն գինը, որը նա կապակցել է Նօբէլի հետ հէնց իրան ծախքերն է կարող միայն դուրս բերել, իսկ իրան ինչ օգուտ է մնում—Աստուած գիտէ: Երևի այստեղ թաքնված է մի գաղտնիք, որը մենք՝ հասարակ մահկանացուներս չենք կարողանում հասկանալ:

Բացի այդ մեր թւած անյարմարութիւններից կան և ուրիշները: Բաքու-Թիֆլիսեան երկաթուղով գնացող նաւթամթերքները նախ պիտի կենտրօնանան Բաթումի մէջ, որովհետև այստեղ աւելի յարմար են գտնում մեր արդիւնաբերները քան թէ Փօթիի նաւահանգիստը, որը չէ կարող բարձվող նաւերը պաշտպանել սաստիկ քամիների առաջ: Բայց Բաթումի նաւահանգիստը ևս պահանջում է մի քանի վերանորոգութիւններ, առանց որոնց ապրանք փոխադրողները մեծ դժուարութիւններ կը կրեն և աւելորդ ծախսերի տակ կընկնեն: Բացի այդ մեծ նշանակութիւն ունի և այն հանգամանքը, որ տէրութիւնը արգելում է «Պօրտո-ֆրանկօ» սահմանում փօտօգէնի պահեստներ կառուցանել՝ վախենալով պատահելու հրդեհներից, որ քաղաքին կարող են վնաս հասցնել: Այս ևս կը ստիպի փոխադրողներին աւելորդ ծախսեր անել:

Հեռացնելով վերոթւեալ բոլոր անյարմարութիւնները, ժողովի մի քանի անդամների կարծիքով, մեր փօտօգէնը Միջերկրական, Ադրիատական և Սև ծովերի շրջակայքում, ուր տարեկան մօտ 9—10 միլ. պուդի պահանջ կայ—կարող է ամենայն հեշտութիւնով մրցել ամերիկական փօտօգէնի հետ իր էժանութիւնով: Բաթումից փօտօգէնը կը ճանապարհվի Իտալիա, Յաճկաստան և Եգիպտոս բացառապէս երկաթէ արկղերում, իսկ Աւստրիա, Մարսել և ուրիշ աւելի ցուրտ երկիրներ կարելի է ուղարկել և տակառներով, որոնք աւելի արժան են երկաթէ արկղերից: Իսկ ինչ վերաբերվում է մեր փօտօգէնի յատկութեան այդ կողմից ևս նա կարող է մրցել ամերիկականի հետ: Ամերիկական փօտօգէնը առաջինը մերից վատ է մաքրվում և նրա լոյսը մեր փօտօգէնի լուսից թոյլ է, որովհետև նա պարունակում է իր մէջ աւելի քիչ ածխածին քան թէ մերը: Հարկաւոր է մեզ միայն ուշադրութիւն դարձնել մեր փօտօգէնի բոցավառութեան աստիճանների վրա, որ պիտի լինեն, պրօֆէսօր Մարկօվնիկօվի կարծիքով, ոչ պակաս քան 37° Ց:

Այդ բոլոր, նաւթային արդիւնաբերութեան զարգացմանը վերաբերվող, արգելառիթները ուշադրութեան առնելով Տեխ. ժողովը ընդունեց անդամների հետևեալ առաջարկութիւնները.

1) Խնդրել տէրութեան միջոցներ փնտռել Բաթումի նաւահանգստի մի քանի անյարմարութիւնները՝ նաւերը բարձելու ու դատարկելու վերաբերութեամբ՝ հեռացնելու:

2) Որքան կարելի է շուտ կառուցանել Բաքու-Վլադիկավկասեան երկաթուղին, որը միջոց կը տայ արդիւնագործներին տեղափոխել հարաւային Ռուսաստանի կողմերը 6 միլ. պուդ հում մթերք և 8 միլ. պուդ փօտօգէն:

3) Աշխատել որպէս զի երկաթուղիների վարչութիւնները նաւթամթերքները բարձելու և դատարկելու վճարը պակասցնեն: Այժմ այդ վճարը հաւասար է քարածուխ և ուրիշ ապրանքներ բարձել ու դատարկելու վճարի հետ, որ նաւթի համար ձեռնտու չէ: Ինչպէս օրինակ, Բալախանիի և Սաբունչու հանքերից մինչև փօտօգէնագործարանները ընդամենը 12 վերստ երկաթուղի է և մի պուդ նաւթի տարիֆը նշանակված է $^{1}/_{8}$ կ., իսկ նրա բարձելը նստում է ճանապարհողին $1^{1}/_{8}$ կ. և այդ պատճառով հանքահորերի մօտ 2—3 կօպէկով ծախվող նաւթը արժենում է գործարանում 5 կօպ: Այդ առաջարկութիւնը լսելով ժողովում Անդրկովկասեան երկաթուղու կառավարիչ կոմս Հրաբբէն յայտնեց որ նրա առաջին հոգսը կը լինի ժողովից յետ ոչնչացնել այդ անարդար հարկը:

4) Խնդրել տէրութեան՝ որ սա պարտաւորացնի Բաքուից դէպի Սև ծովը տանող և Վօլգա գետի շրջակայքի երկաթուղիների վարչութիւններին ունենալ սեփական հեղուկից վագօններ (вагоны-цистерны) յատուկ նաւթամթերքների համար: Նոյնպէս սակագինը նշանակել հաւասար բոլոր փոխադրողների համար, այն է փօտօգէնի համար ոչ աւել քան $^{1}/_{45}$ կ. պուդից և վերստից, իսկ հում նաւթի և մազութի համար ոչ աւել $^{1}/_{65}$ կ. պուդից և վերստից:

5) Խնդրել տէրութեան թոյլատրելու Ուրալ գետի վրա նաւագնացութիւնը:

6) Խնդրել տէրութեան երկաթուղիներում փորձեր անելու ընդարձակ կերպով նաւթամթերքները վառելիք գործածելու համար:

7) Պարտաւորացնել գործարանատէրերին, ինչպէս պրօֆ. Մարկօվնիկօվը առաջարկեց,—փօտօգէնը պատրաստել ոչ պակաս քան 37° Ց.

8) Խնդրել տէրութեան Անգլիայից եկող երկաթթիթեղից, որից փօտօգէնի համար արկղեր են շինվում, մաքսահարկ չառնել: Նոյնպէս ազատել մաքսահարկից արտասահմանից վերադարձող դատարկ տակառները: Այժմ վերադառնանք և տեսնենք թէ ժողովում ինչպէս բացատրվեց արտասահման գնացող հում նաւթամթերքի վրա մաքսահարկ նշանակելու հարցը, որը զարթեցրել է դեռ երկու տարի սրանից առաջ Ռագօզինը և դեռ մինչև այսօր մնում է վիճաբանութիւնների առարկայ:

Որովհետև մաքսահարկի խնդիրը նաւթային արդիւնաբերութեան ամենագլխաւոր և ամենալուրջ ուշադրութեան արժանի հարցն է—այդ պատճառով թող ներվի ինձ մի փոքր մանրամասնօրէն խօսել նրա վերաբերութեամբ, թէև մասամբ ծանօթ են այդ մասին ընթերցողները:

(Կը շարունակվի)

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆՏՕՆ ՍՕԼՕՄՕՆԻՉ ՔԱԳԱՐԵԱՆՑԸ, և իր փեսայքը ցաւօք սրտի յայտնելով առաջինը իր հօր, իսկ վերջինները իրանց աներոջ, ՍՕԼՕՄՕՆ ՄԱՐՏԻՆԻՉ ՔԱԳԱՐԵԱՆՑԻ մահուան մասին, խնդրում են իրանց ծանօթներին և ազգականներին ներկայ գտնվել թաղման հանդիսին, հինգշաբթի օրը դեկտեմբերի 23-ին, որ կը կատարվի սեփական տանից, որ գտնվում է սուրբ Նշան եկեղեցու փողոցի վրա № 6 դէպի սուրբ Գէորգ եկեղեցին:

2—2

ԽԵՐԵԳԻՆՕՎԻ ՔԱՐՎԱՆՍԱՐԱՅՈՒՄ

Ծածկված բազազխանի մօտ վարձով է տրվում մի ՊԱՀԵՍՏ, որ 1-ին գիլդիայի վաճառական Վ. Հանեանցինն էր, որտեղ կարելի է պահել 2,000 բեռը ծխախոտ և որ տարեկան 700 ր. եկամուտ է տալիս: Այժմ գինն էլ կարելի է պակասեցնել: Տեղեկանալ վերոյիշեալ քարավանսարայի մէջ ԿԱՊԱԼԱՌՈՒ ՍԵՐՈՎԲ ՏԷՐ-ՋԱՆԵԱՆԻՑ:

2—10

ԵՐԿԱԹԷ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ

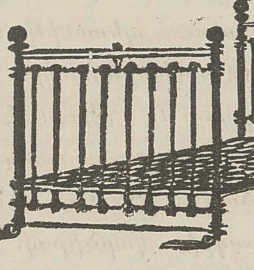

ՄԱՀՃԱԿԱԼՆԵՐ

Մի հոգու համար 8 ռուբլուց, երկու հոգու համար 14 ր., մահճներ ծովային խոտով լցված 6—9 ր. ԱՆԳԼԻԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ: Նոյն տեղը մեծ քանակութեամբ ԱՄԱՆՆԵՐ, դանակներ պատառաքաղներով, երկաթէ ԳՐԻՉՆԵՐ, կողպէքներ, թիեր, տղամարդկերանց և կանանց ԹԱՄԲԵՐ, մատուցարաններ, ԿԼԷՕՆԿԱ, ռեվօլվերներ, ՀՐԱՑԱՆՆԵՐ, պլբոմներ, կոնֆեկտներ, ԹԷՅ 1-ին հունձի և այլն 25% աւելի լաւ և էժան քան թէ ուրիշ տեղ:

2—100

ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԹԱՏՐՈՆ

Հինգշաբթի, դեկտեմբերի 23-ին, հայերէն ներկայացումն

ՅՕԳՈՒՏ Պ ԱՐՏԱՇԷՍ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

I

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ

ՑԱՆՑԱՒՈՐՆԵՐ

կօմ. 3 արարուածով

II

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ

ՔԱՂԱՔԱՑԻՔ

վօդվիլ 1 արարուածով

3—4

ՕԳՏԱՒԷՏ ՆՈՅՆ ԻՍԿ ՏՕՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Խնբերի մուրաբա, պաստեղ 1-ին տեսակի և ուրիշ ԿՕՆՖԵԿՏՆԵՐ, անգլիական բիսկվիտ, կակաօ և շօկօլադ, ԱՍՂԱՄԱՆՆԵՐ ընծաների համար, բաժակներ, խցանահաններ, ջրամաններ, ԹԷՅԱՄԱՆՆԵՐ բրիտանական մետալից և այլն: ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ մէջ:

2—10

ԱՄԱՆՆԵ՜Ր, ԱՄԱՆՆԵ՜Ր, ԱՄԱՆՆԵ՜Ր

Ստացված են մեծ քանակութեամբ. ԱՄԱՆՆԵՐ առաջին տեսակի 2 ր. 30 կ. դիւժինը, դանակ և պատառաքաղ, թէյ 1-ին տեսակի, գրիչներ, մատուցարաններ, ՄՈՄԵՐ, փօշի (բօրակս լուացքի համար, շվոցներ, տաք գուլբաներ, 3,000 պատառակներ հատը 20 կ., 600 երկաթէ մահճակալներ 5—55 ր., գլխարկներ, շորեր, դրապ, արհեստական ծաղիկներ ապակէ ծածկոցներով և շատ ուրիշ ապրանքներ, ծախվում են ԿԻՍԱԳՆՈՎ մինչև նոր տարին ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ մէջ ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԵՐԷՅՈՒՄ:

5—8

ԱՌԱՋԻԿԱՅ 1883 Թ. ՅՈՒՆՎԱՐԻՑ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ ԿԸ ՍԿՍՎԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՎԵԼ

„ԱՂԲԻՒՐ“

Մի ամսեայ հրատարակութիւն երեխաների, ծնողների և դաստիարակների համար:

(Տարէնը լոյս կը տեսնի 12 համար 1—3 թերթ)

Բովանդակութիւն

I) Վէպեր, մանրավէպեր, զրոյցներ, առակներ, հէքիաթներ, կենսագրութիւններ:
II) Բանաստեղծութիւններ:
III) Գիտութիւն և արուեստ:
IV) Մանկավարժական և այլ յօդուածներ, թղթակցութիւններ, առաջարկութիւններ, լուրեր, խորհուրդներ:
V) Հետաքրքիր տեղեկութիւններ և խառն լուրեր:
VI) Մատենախօսութիւն և նոր գրքեր:
VII) Կրթութեան և դաստիարակութեան վերաբերեալ յօդուածներ և տեղեկութիւններ:
VIII) Զուարճալի մանկական, ֆրէբլեան, շախմատի և այլ խաղեր, րէբուսներ, թուաբանական խնդիրներ:
IX) Անեկդօտներ, հանելուկներ:
X) Այլ և այլք
XI) Երգեր նոտաներով:
XII) Յայտարարութիւններ:

Տարեկան գինը 3 ռուբլի, կէս տարուանը 2 ր., առանձին համարները 15—40 կ.:

Ծանօթ. ա) Վէպեր, կենսագրութիւններ և այլն կարող են լինել և պատկերներով:

բ) Համարներից աւելի քան վեցի բովանդակութիւնը կարող է միայն և վէպերից կազմուած լինել:

գ) Տարեկան բաժանորդները կը ստանան երկու պրեմիա. յուլիսին մի պատկեր, իսկ դեկտեմբերին օրացոյց առաջիկայ տարուայ համար:

Հասցէն, Тифлисъ Редакція „Ахпюръ“ իսկ արտասահմանից, Tiflis (Caucase) Redaction du journal „Agbür“

Խմբագիր-Հրատարակիչ Տիգրան Նազարեանց:

2—5

ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍԻ ՄԷԿԻՑ

ՍԿՍԵՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿՎԵԼ ՎԻԷՆՆԱՅՈՒՄ

L'ORIENTAL

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԹԵՐԹԸ, ԱՄԻՍԸ ԵՐԿՈՒ ԱՆԳԱՄ:

„Ժուռնալ դ'Օրիան“ լրագրի հին բաժանորդներին դադարեցրած թերթի տեղ կուղարկվի այդ նոր հրատարակութիւնը:

„L'Oriental“ թերթի տարեկան գինը 8 ռուբլ է, կէս տարվանը 4 ռուբլ:

Գրվել կարելի է „ՄՇԱԿԻ“ խմբագրութեան մէջ, կամ ուղղակի Վիէննայում դիմելով հետևեալ հասարակ հասցէով. Vienne (Autriche) M. F. Salles I. Neuer Markt 9

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐ (ԴԵԿՏԵՄԲ. 21) Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐՍԱ „ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ“ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

Մուրհակների կուրսը 3 ամսով Լօնդօնի վրա	$23^3/_4$ պէնս
» » 3 » Ամստերդամի վրա	»
» » 3 » Համբուրգի վրա	$201^1/_8$ մարկ
» » 3 » Փարիզի վրա	248 ֆրանկ
Ոսկի	8 ր. 36 կ.
Արծաթ	1 ր. 37 կ.
Մաքսային կուպօններ	8 ր. 35 կ.
Բօրսային դիսկօնտներ	$7^1/_2$%
Պետական բանկի 5% տոմսակ 1-ին շրջանի	93 ր. 87 կ.
» » » » 2 »	90 ր. 68 կ.
» » » » 3 »	$90^1/_2$ ր.
» » » » 4 »	$90^1/_2$ ր.
» » » » 5 »	90 ր.
Արևելեան 1 փոխառութեան տոմսակը	88 ր. 62 կ.
» 2 » »	88 ր. 62 կ.
» » » »	88 ր. 62 կ.
Ներքին 5% 1 փոխառութեան տոմսակը	$216^1/_4$ ր.
» » 2 » »	$206^1/_2$ ր.
$5^1/_2$% ռենտա	97 ր.
Ակցիաներ փոխատու բանկի	448 ր.
» Միջազգային բանկի	367 ր.
» Վօլժսկօ—Կամսկի բանկի	422 ր.
» Սիբիրի առևտրական բանկի	331 ր.
» Ռուսաց արտաքին առևտրի բանկի	263 ր.
» Ռուսաց կալուածական կրեդիտի կենտրօն. բանկի	»
» Ռուսաց երկաթուղիների գլխաւոր ընկ.	$251^1/_4$ ր.
» Րիբինսկօ-Վօլօգօվսկի երկաթուղու	$59^1/_4$ ր.
» Ս. Պետերբ. կրակի դէմ ապահովութեան ընկ.	»
5% գրաւական թերթեր փոխադ. կալուած. կրեդ. ընկ.	130 ր. 12 կ.
6% » Խարկօվի կալուած. բանկի $43^1/_2$ տարի	$90^1/_2$ ր.
» » Վիլնօի » » » »	$90^1/_4$ ր.
» » Պոլտավայի » » » »	90 ր. 37 կ.
» » Մօսկվայի » » » »	$95^1/_2$ ր.
» » Բես.—Տավ. » » » »	93 ր.
$5^1/_2$% » Խերսօնի » » » »	90 ր.
Բօրսայի տրամադրութիւնը	Անորոշ
Ցորեն ռուսաց 10 պուդ	12 ր. 70 կ.

Ցորեն սանդօմկա » »	13 ր.
Ցորեն	Ամուր
Հաճար 9 պուդ	$8^3/_4$ ր.
Հաճար	Հանդարտ
Վարսակ 6 պուդ	4 ր. 80 կ.
Վարսակ	Հանդարտ
Գարի 8 պուդ	8 ր. 40 կ.
Վուշի սերմ 9 պուդ	$13^1/_2$ ր.
Հաճարի ալիւր 9 պուդ	9 ր. 10 կ.
Ալիւրը	Հանդարտ
Կանեփ Բժեվի	38 ր.
» սովորական	35 ր.
» ընտիր	»
Թել Սիբիրի	»
» Կամայի	40 ր.
Վուշ	Հանդարտ
Կանեփ	»
Կրուպչատկա Սարատովի 5 պուդ	$12^1/_2$ ր.
» Նիժեգորոդեան 5 պուդ	$12^1/_4$ ր.
Լիլիփարի ճէթ քաղցր	7 ր. 90 կ.
Կերօսին ամերիկական	2 ր. 40 կ.
» ռուսաց	1 ր. 45 կ.
Ձէթ	9 ր. 85 կ.
Ճրագու դեղին մոմի համար 2 անգամ հալուած 1 տեսակ	75 ր.
» սապօնի	73 ր.
Խէժ ֆինլանդական	»
Կովի իւղ Սիբիրի	9 ր. 80 կ.
Պղինձ կտորներով պուդը	»
» թերթերով »	»
Երկաթ թերթերով պուդը	»
Կովի կաշի չոր, պուդը	»
» » հում »	»
Սպիրտ 40% վեդրօն	8 ր. 83 կ.
Շաքար ռաֆինադ 1 տեսակ պուդը	8 ր. 80 կ.
» » 2 » »	»
Շաքարաւազ	$7^3/_4$ ր.
Պոտաշ բերկօվեց	28 ր.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 22 Декабря 1882 года. Типогр. Главн. Упр. Главнонач. гражд. час., Лор.-Мелик. ул. каз. д.